

Bekwaamheidseisen voor leraren

in het openbaar basisonderwijs

openbare scholen
waar verhalen samenkomen

Vierde -herziene- editie

© 2020 VOS/ABB, in samenwerking met Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Stenden Hogeschool, Hogeschool Saxion, Hogeschool Windesheim, Hogeschool Inholland, Fontys Hogescholen, Hogeschool de Kempel, Hogeschool Leiden, Hogeschool Rotterdam, Hogeschool Utrecht - Instituut Theo Thijssen en HZ University of Applied Sciences.

Redactie: Tamar Kopmels, Eline Bakker, Marleen Lammers en Leone de Voogd
Opmaak: ontwerpbureau suggestie & illusie

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Kernwaarden openbaar onderwijs	6
2.1 Gelijkwaardigheid	6
2.2 Vrijheid	7
2.3 Ontmoeting	8
3. Samenhang bekwaamheidseisen met de kennisbasis Geestelijke Stromingen	10
3.1 Geestelijke Stromingen in het basisonderwijs	10
3.2 Kennisbasis Geestelijke stromingen voor de Pabo	11
3.3 Geestelijke stromingen in het openbaar onderwijs	12
4. Samenhang bekwaamheidseisen met burgerschap	14
4.1 Burgerschap in het basisonderwijs	14
4.2 Kritisch-democratisch burgerschap	15
4.3 De school als democratische oefenplaats	15
5. Bekwaamheidseisen openbaar onderwijs	17
5.1 Brede professionele basis	17
5.2 Vakinhoudelijke bekwaamheid	21
5.3 Vakdidactische bekwaamheid	22
5.4 Pedagogische bekwaamheid	24

Inleiding

Onderwijs is meer dan het overdragen van kennis en vaardigheden en het klaarstomen van leerlingen voor de samenleving. Scholen hebben ook een maatschappelijke opdracht en worden geacht een bijdrage te leveren aan de samenleving en aan de directe omgeving waarin ze zijn gevestigd.

Wettelijke opdracht openbaar onderwijs

Het openbaar onderwijs is van en voor de gehele samenleving en heeft een bij wet vastgelegde actief-pluriforme opdracht. Zo geven artikel 46 van de Wet op het Primair Onderwijs en artikel 42 van de Wet op het Voortgezet Onderwijs aan dat het openbaar onderwijs voor iedereen toegankelijk is, ieders godsdienst of levensbeschouwing eerbiedigt en bijdraagt aan “de ontwikkeling van de leerlingen met aandacht voor de godsdienstige, levensbeschouwelijke en maatschappelijke waarden zoals die leven in de Nederlandse samenleving en met onderkenning van de betekenis van de verscheidenheid van die waarden”. Wij beschouwen de democratische waarden, zoals vastgelegd in de grondwet en de universele verklaring van de rechten van de mens, dan ook als fundament van het openbaar onderwijs.

Het openbaar onderwijs vervult haar wettelijke en maatschappelijke opdracht vanuit de kernwaarden ‘gelijkwaardigheid’, ‘vrijheid’ en ‘ontmoeting’. Deze kernwaarden zijn in 2020 herijkt en geladen in samenwerking met het werkveld en wetenschappelijke experts. Ze worden verder toegelicht in Hoofdstuk 2.

De openbare school is een plek waar kinderen en jongeren samen spelen, samen leren en samen leven. Het is een minisamenleving waarin ruimte is voor ieders verhaal. De openbare school wordt gekenmerkt door democratische waarden. In de school worden deze waarden zichtbaar in de cultuur, de organisatie, het onderwijs en in de verbinding die gelegd wordt tussen de school en de samenleving. De openbare school als school van en voor de samenleving, betekent tevens dat de school het als haar taak ziet bij te dragen aan een humane, inclusieve en duurzame samenleving. De school zondert zich niet af van de wereld, maar leert leerlingen zorgzaam om te gaan met de wereld om hen heen.

De slogan voor het openbaar onderwijs luidt: “Openbare Scholen – Waar Verhalen Samenkomen.” Iedereen is welkom op de openbare school. De openbare school is daarom de ontmoetingsplaats bij

uitstek, de democratische samenleving in het klein, de plek waar je nieuwe verhalen leert kennen en jouw eigen verhaal verder ontwikkelt, in relatie met anderen.

Verhalen zijn hierbij breed te interpreteren. Verhalen van alle betrokkenen bij de school, verhalen uit de omgeving, verhalen uit bronnen en tradities en verhalen over actuele ontwikkelingen in de samenleving. De slogan verbindt tevens de drie kernwaarden aan elkaar. Vanuit *gelijkwaardigheid* en vanuit *vrijheid*, ontmoet je de ander en ontmoet je verhalen vanuit de hele wereld.

Het Diploma Openbaar Onderwijs

VOS/ABB is op diverse manieren bezig de identiteit van het openbaar onderwijs te versterken. Met een aantal hogescholen is gewerkt aan de formulering van specifieke competenties van leraren voor het openbaar onderwijs. Telkens wordt daarbij de verbinding met de kernwaarden gelegd, die in 2020 zijn vernieuwd. Vanuit die waarden kunnen leraren het onderwijs invullen en inspelen op de dynamiek van de hedendaagse samenleving. In deze vierde herziene editie zijn de competenties in navolging van de herijkte bekwaamheidseisen voor leraren basisonderwijs omgezet in bekwaamheidseisen voor het openbaar onderwijs. Zij vormen de leidraad voor het Diploma Openbaar Onderwijs (DOO), dat als leergang kan worden aangeboden op pabo-opleidingen. Deze leergang wordt ook als nascholing aangeboden.

Inspiratie voor werken in het openbaar onderwijs

In deze brochure is uitgewerkt aan welke eisen je moet voldoen om gekwalificeerd te worden om te werken in het openbaar onderwijs. VOS/ABB heeft daarnaast allerlei materialen ontwikkeld om concreet in de klas aan de slag te gaan met en vanuit de kernwaarden van het openbaar onderwijs. Met deze lessen, handreikingen en inspiratie kun je je bekwaamheden ontwikkelen in het werken met leerlingen. De belangrijkste materialen zijn:

- het handboekje Openbare scholen – waar verhalen samenkomen: inspiratie voor kernwaarden in de praktijk
- het portaal www.openbaaronderwijs.nu: lesmaterialen, handreikingen en achtergronden die je helpen om je onderwijs vorm te geven
- de quickscan voor het openbaar onderwijs, te vinden op www.openbaaronderwijs.nu/quickscan/, waarin je kunt onderzoeken hoe openbaar jouw school is

Kernwaarden openbaar onderwijs

Gelijkwaardigheid, vrijheid en ontmoeting zijn waarden waar we in het openbaar onderwijs voor staan. Zij bieden richting bij het maken van keuzes over onderwijs, samenwerking en bejegening van elkaar. (zo kun je vragen stellen als: 'Past dit wel bij onze waarden? Draagt het bij aan onze fundamentele opdracht richting de samenleving?'). Het zijn tevens waarden waarop we elkaar kunnen aanspreken én waarop we aangesproken mogen worden.

De waarden vormen dus het fundament voor afspraken, normen, regels en het dagelijks handelen binnen de school. Zij vormen een gedeelde kern, naast de persoonlijke waarden, normen en verhalen die leraren, leerlingen en ouders meenemen naar de school. Tussen de waarden is geen hiërarchie. Ze beïnvloeden elkaar, hebben overlap of staan in sommige situaties juist op gespannen voet met elkaar. Hoe ze zich tot elkaar verhouden en waar de grenzen liggen (bijvoorbeeld tussen 'vrijheid' en 'gelijkwaardigheid') zal altijd onderwerp van gesprek blijven, zowel binnen de school als in de samenleving.

In welke mate de openbare school haar maatschappelijke opdracht vervult en vorm weet te geven aan de kernwaarden, hangt nauw samen met het professionele handelen van leraren. Gelijkwaardigheid, vrijheid en ontmoeting daadwerkelijk merkbaar, voelbaar en zichtbaar maken, vraagt om vakinhoudelijk, vakdidactisch en pedagogisch bekwame leraren die in staat en bereid zijn te reflecteren op hun eigen handelen en opvattingen.

2.1 Gelijkwaardigheid

Gelijkwaardigheid betekent, kort gezegd, dat mensen, ondanks alle verschillen die er tussen mensen zijn, als waardevol in zichzelf moeten worden gezien. Juist omdat mensen op allerlei manieren van elkaar verschillen, is het belangrijk om elkaar eraan te blijven herinneren dat we allemaal evenveel waard zijn.

Gelijkwaardigheid betekent voor het onderwijs dat alle betrokkenen zichzelf kunnen zijn en ervaren dat zij van waarde zijn, met de eigen achtergrond, talenten, valkuilen, interesses, overtuigingen en identiteit. De school is algemeen toegankelijk, iedereen is welkom en onderlinge verschillen worden positief gewaardeerd. Ook mag iedereen rekenen op gelijke behandeling en een gelijke stem. In het onderwijs moet ruimte zijn voor ieders visie, mening en levensbeschouwing, waarbij hier op gelijkwaardige wijze aandacht aan besteed wordt.

Gelijkwaardigheid betekent ook dat er aandacht is voor gelijke kansen in het onderwijs. Om elke leerling de kans te geven zich te ontwikkelen, moet de school voor sommige leerlingen meer doen, om bestaande ongelijkheden te compenseren.

Het betekent ook dat de toegankelijkheid van het onderwijs in brede zin gewaarborgd moet worden: het gaat niet alleen om verschillende achtergronden, maar ook om verschillen in fysieke, mentale en financiële mogelijkheden die nooit een belemmering mogen vormen tot volwaardige deelname aan het onderwijs en schoolleven.

2.2 Vrijheid

Vrijheid is een fundamentele waarde in onze democratische rechtsstaat. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om concrete burgerrechten als vrijheid van meningsuiting, of vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst. Men spreekt zowel van negatieve vrijheid, waarbij iemand vrij is van onderdrukking en dwang, als van positieve vrijheid, de vrijheid om dingen te doen. Om vrijheid te benutten, is het niet alleen nodig dat niemand je tegenhoudt, maar ook dat je de benodigde middelen, kennis en vaardigheden hebt. Het onderwijs heeft daarom een belangrijke rol te vervullen in het bevorderen van positieve vrijheid: het stelt leerlingen in staat om zelfstandig te denken en te handelen.

Daarnaast zou het bij moeten dragen aan het realiseren van zowel politieke als sociale vrijheid; ook als vrijheden wettelijk zijn vastgelegd, worden zij in sommige sociale gemeenschappen niet zo beleefd. Om vrijheid te realiseren, zijn er ook grenzen nodig die het mogelijk maken dat individuen en gemeenschappen vrijheid ervaren, zonder dat de staat, een gemeenschap of een individu haar macht misbruikt. Vrijheid vraagt behalve om autonomie dus ook om verantwoordelijkheid.

Leerlingen moeten zich bewust worden van botsende perspectieven, overtuigingen en belangen en hoe zij de vrijheid van anderen hierin kunnen respecteren. Daar kan goed burgerschapsonderwijs aan bijdragen. Leerlingen mogen hun meningen geven en beslissingen nemen over zaken die de leerling aangaan. Zij leren eigen keuzes te maken en te onderbouwen, informatie kritisch te beoordelen en op vreedzame wijze conflicten op te lossen. Zij hebben de vrijheid om een eigen levensvisie te ontwikkelen en moeten de nodige ruimte en ondersteuning krijgen om zichzelf te kunnen ontplooien.

Vrijheid krijgt vorm in de school door samen een democratische gemeenschap te organiseren. Dat betekent dat alle betrokkenen inspraak hebben in het beleid en conflicten vreedzaam worden opgelost. De schoolleider, leraren en ouders zijn een rolmodel voor leerlingen in het omgaan met de eigen vrijheid en die van een ander.

2.3 Ontmoeting

De school is een ontmoetingsplaats. De kernwaarde ontmoeting vraagt echter om een actieve rol van de school en alle betrokkenen: *samen* creëren zij ruimte voor diversiteit en dialoog en dragen zij bij aan het benutten van ieders inbreng. Ontmoeting betekent niet alleen in aanraking komen met diversiteit, maar ook aandacht en interesse hebben voor de ander en in gesprek gaan over verschillen en overeenkomsten. De kernwaarde ontmoeting is daarmee nauw verbonden aan de actief-pluriforme opdracht van het openbaar onderwijs. Het gaat over het herkennen, erkennen, waarderen, benutten en ondersteunen van de in een samenleving (en daarbuiten) aanwezige diversiteit. Dit is van belang voor het ontwikkelen van de eigen identiteit én voor het ontwikkelen van relaties en het vormgeven aan de democratische samenleving.

Voor het onderwijs betekent dit dat scholen streven naar diversiteit binnen de schoolmuren en ook de in de samenleving aanwezige diversiteit actief opzoeken en benutten. Binnen en rondom de school werken betrokkenen met verschillende achtergronden samen aan activiteiten en wisselen zij ervaringen en ideeën uit, waarbij ieders kijk op het leven en de school gevraagd wordt. Er wordt voortdurend dialoog gevoerd, waarbij verschillen mogen blijven bestaan, maar men altijd in gesprek blijft.

Leerlingen leren aandacht te hebben voor 'het andere' en zichzelf en anderen vragen te stellen. Op school maken ze kennis met veel verschillende bronnen, verhalen, visies en manieren van leven. In de klas worden levensbeschouwelijke, filosofische en morele thema's besproken en gekoppeld aan de dagelijkse praktijk. De vormingsgebieden (wereld)burgerschap, levensbeschouwelijk vorming, persoonsvorming en sociaal-emotionele ontwikkeling kunnen hierin een belangrijke rol vervullen.

Ontmoeting is niet alleen het ontmoeten van anderen, maar ook het 'ontmoeten van de wereld', het 'ontmoeten van nieuwe verhalen' en het 'ontmoeten van de buurt van de school'. Leerlingen leren zorg dragen voor anderen en voor de samenleving en gaan op zoek naar de eigen wijze waarop zij zich tot de samenleving kunnen en willen verhouden. De school levert een actieve bijdrage aan de omgeving en draagt door middel van ontmoeting en dialoog bij aan sociale cohesie in de wijk en samenleving.

Meer lezen over deze kernwaarden?

De Groot, I., Eidhof, B., Biesta, G., Bartels, R., Kopmels, T., Bakker, E., en De Voogd, L. (2020). *Openbaar Onderwijs: waar verhalen samenkomen. Theoretisch kader*. Vereniging Openbaar Onderwijs & VOS/ABB. Te downloaden op www.openbaaronderwijs.nu

Samenhang bekwaamheidseisen met de kennisbasis Geestelijke Stromingen

3.1 Geestelijke Stromingen in het basisonderwijs

Sinds 1985 is het verplicht dat basisscholen lesgeven over Geestelijke Stromingen. Onder Geestelijke Stromingen verstaan we de ‘grote’ levensbeschouwelijke stromingen in de wereld: christendom, het jodendom, islam, hindoeïsme, boeddhisme en humanisme. Dit staat benoemd in kerndoel 38:

Kerndoel 38

De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

De visie die men destijds had op dit vak was kort samengevat: als leerlingen maar genoeg weten van andere Geestelijke Stromingen, gaan ze *vanzelf* ook met meer respect naar de Levensbeschouwelijke overtuigingen en gewoontes van anderen kijken. Het is wel degelijk zo dat het hebben van meer kennis over een ander *helpt* bij het accepteren van het anders-zijn van de ander. Maar inmiddels weten we dat je met kennis *alleen* niet vanzelf meer acceptatie krijgt.

De gedachte achter het vak was tevens dat het belangrijk was om deze kennis als leerkracht *neutraal* te benaderen. Leerlingen leren *feiten* over Geestelijke Stromingen. De interpretatie van en mening over die feiten van de leerkracht speelden in deze gedachtegang geen rol. Deze visie bood bovendien geen ruimte voor interpretatie of persoonlijke visievorming door de leerlingen.¹

¹ Zie ook Kopmels, T. (2020) Verhalen vertellen en vragen stellen. Vakdidactiek Levensbeschouwing & Geestelijke Stromingen. Noordhoff

Inmiddels is de kennis over en visie op hoe leerlingen leren sterk veranderd. De *interpretatie* van informatie en de aansluiting hiervan bij de leefwereld en leervragen van leerlingen, blijken cruciaal bij leren.

3.2 Kennisbasis Geestelijke stromingen voor de Pabo

De hernieuwde kennisbasis voor de Pabo voor Geestelijke Stromingen geeft dit inzicht als volgt weer: ‘Door het ontwikkelen van belangstelling en begrip voor elkaars levensbeschouwelijke achtergronden, leren leerlingen zich in elkaar te verplaatsen, om vragen te stellen aan elkaar over hun persoonlijke visie en om zich open te stellen voor verschillen in zienswijzen en zingeving. Verschillende wetenschappelijke bronnen stellen dit accent op interlevensbeschouwelijke persoonsvorming van leerlingen centraal’.²

In de ontwikkeling van curriculum.nu³, waarin toegewerkt wordt naar nieuwe kerndoelen voor het basisonderwijs, is de visie op de verbinding tussen kennis enerzijds en de eigen betekenisgeving door leerlingen anderzijds opnieuw uitgewerkt. Zowel in het domein Mens en Maatschappij als in het domein Burgerschap komt dit terug.

De kennis van Geestelijke Stromingen wordt volgens de kennisbasis Pabo benaderd vanuit drie perspectieven:

- Bronnen: het ontstaansverhaal in historische context, betrokken personen en rolmodellen, relevante boeken en interpretaties.
- Ideeën: beginselen, kerngedachten, waarden, ideeën over levensvragen.
- Praktijken: rituelen, feesten, herdenkingsdagen, gebruiken, symbolen en gebedshuizen.⁴

De Pabo's dienen de inhoud van deze kennisbasis te implementeren in hun eigen onderwijs- en toetsprogramma. De kennisbasis biedt ruimte voor de specifieke (levensbeschouwelijke) achtergronden en/of didactische en onderwijskundige uitgangspunten van de verschillende hogescholen.

² Miedema & Ter Avest, 2011, in: Kennisbasis Pabo Geestelijke stromingen. Renkema & Wagenaar, 2018

³ Voor meer informatie over curriculum.nu, zie www.curriculum.nu

⁴ Kennisbasis Pabo Geestelijke stromingen, Renkema & Wagenaar, 2018

3.3 Geestelijke stromingen in het openbaar onderwijs

De kennisbasis Geestelijke Stromingen en de bekwaamheidseisen openbaar onderwijs vullen elkaar uitstekend aan. Er zijn overeenkomsten tussen beide documenten, maar op een aantal punten geven de bekwaamheidseisen openbaar onderwijs ook een andere invulling aan de kennisbasis geestelijke stromingen. In de bekwaamheidseisen openbaar onderwijs wordt bijvoorbeeld de koppeling met de openbare identiteit en burgerschapsvorming gemaakt, en aandacht besteed aan het op actief-pluri-forme wijze behandelen van geestelijke stromingen. Daarmee wordt bijvoorbeeld bedoeld dat indien de klas of de school onvoldoende een afspiegeling is van de diversiteit in de Nederlandse samenleving, de leerkracht er actief werk van maakt leerlingen hiermee in aanraking te brengen.

Tevens is het van belang dat de leerkracht in het openbaar onderwijs een professionele visie ontwikkelt op zijn eigen levensbeschouwelijke identiteit, en op welke wijze deze een rol speelt in het verzorgen van onderwijs over Geestelijke Stromingen. De erkenning dat hierbij neutraliteit niet mogelijk én niet nodig is, is juist in het openbaar onderwijs van groot belang. Daarbij is essentieel dat de school en dus de leerkracht, zich bewust is van de eigen inhoudelijke *voorkeurspositie*. Als professional in het openbaar onderwijs dien je er zorg voor te dragen dat deze eigen voorkeurspositie niet het uitgangspunt is van je onderwijs.

Samenhang bekwaamheidseisen met burgerschap

4.1 Burgerschap in het basisonderwijs

Sinds 2006 hebben alle scholen een wettelijke burgerschapsopdracht, vastgelegd in de wet 'Bevordering actief burgerschap en sociale integratie'. Deze wet is in 2020 aangescherpt en binnen het initiatief *Curriculum.nu* wordt het gehele curriculum voor het funderend onderwijs herzien. Een van de negen leergebieden binnen *Curriculum.nu* is Burgerschap⁵. Hieronder volgen een paar belangrijke uitkomsten van deze twee ontwikkelingen:

- Alle scholen in Nederland in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs moeten aantonen dat zij op een *samenhangende* en *doelgerichte* manier werken aan kennis, houding en vaardigheden rondom democratie en diversiteit. Op 'samenhangende en doelgerichte wijze' houdt in dat scholen leerlijnen voor Burgerschap moeten hebben ontwikkeld voor alle leerjaren en zichtbaar moeten maken hoe ze hieraan werken.
- Hoofdpijlers binnen Burgerschap zijn *democratie* en *diversiteit*.
- De democratische waarden die centraal staan binnen het leergebied Burgerschap van *Curriculum.nu* zijn vrijheid, gelijkheid en solidariteit.

De kernwaarden van het openbaar onderwijs gelijkwaardigheid, vrijheid en ontmoeting en de slogan Openbare scholen – waar verhalen samenkomen hebben nauwe verwantschap met het vormingsgebied Burgerschap. De bovengenoemde waarden die centraal staan binnen het leergebied Burgerschap van *Curriculum.nu* zijn bijvoorbeeld bijna identiek aan de kernwaarden van het openbaar onderwijs.

⁵ Voor meer informatie over de visie van *Curriculum.nu* op het leergebied Burgerschap, zie ook www.curriculum.nu

Alle scholen moeten zich houden aan overkoepelende doelen van burgerschap, maar daarbinnen hebben zij ruimte om te werken vanuit hun eigen visie op wat goed burgerschap inhoudt. Leenders en Veugelers (2004) onderscheiden drie typen burgerschap: individualistisch burgerschap, aanpassingsgericht burgerschap en kritisch-democratisch burgerschap.

4.2 Kritisch-democratisch burgerschap

Openbare scholen zijn vrij om – mits het niet tegen de wettelijke kaders in gaat – hun eigen visie te vormen op burgerschap. Maar voortvloeiend uit de kernwaarden van het openbaar onderwijs, ligt het voor de hand dat op openbare scholen gekozen wordt voor de *kritisch-democratische* vorm van burgerschap. Binnen kritisch-democratisch burgerschap is zowel de individuele als de sociale ontwikkeling van belang. Er is aandacht is voor leren samenleven en diversiteit. Actieve participatie en dialoog worden op actieve wijze gestimuleerd. Waardeontwikkeling wordt gezien als een continu proces, waarbij een kritische houding even belangrijk wordt gezien als een empathische en communicatieve houding. Binnen kritisch-democratisch burgerschap is kritische reflectie van groot belang: leerlingen moeten leren om kritisch naar zichzelf en naar de wereld om hen heen te kijken. Zo leren zij hun stem te gebruiken en leren zij zich verhouden tot andersdenkenden.

4.3 De school als democratische oefenplaats

Binnen het openbaar onderwijs wordt de school gezien als een samenleving in het klein: een democratische oefenplaats. De kernwaarden zijn democratische waarden, en deze dienen *actief* geoefend te worden. Ontmoeting, je stem leren gebruiken, leren argumenteren, leren omgaan met andersdenkenden, leren voeren van een open, kritisch en vreedzame dialoog, je steentje leren bijdragen aan de omgeving: het zijn allemaal zaken die actief geoefend kunnen worden in en rondom de school. Dit gedachtegoed is onder andere gebaseerd op het idee van John Dewey (1916) die stelt dat democratie niet alleen gezien kan worden als een regeringsvorm, maar voornamelijk een vorm is van samenleven, oftewel *democracy as a way of life*.

Bekwaamheidseisen openbaar onderwijs

Eén school voor alle leerlingen

De bekwaamheidseisen voor het openbaar onderwijs zijn, in navolging van de herijkte bekwaamheidseisen voor leraren basisonderwijs (2017) geordend in twee categorieën: eisen die betrekking hebben op de meer algemene aspecten van professioneel handelen (brede professionele basis) en eisen die rechtstreeks te maken hebben met het onderwijsleerproces en het leren van leerlingen (vakinhoudelijk, vakdidactische en pedagogische bekwaamheidseisen).

5.1 Brede professionele basis

Algemene definitie 'bekwaamheid en kwalificatie'

Een bekwame leraar is een leraar die heeft aangetoond dat hij met zijn vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische kennis en kunde zijn werk als leraar kan verrichten op een professioneel doelmatige en verantwoorde wijze. De leraar verricht zijn werk als deelnemer aan de professionele onderwijs-gemeenschap die hij samen met zijn collega's vormt. Voor de leraar primair onderwijs (groepsleraar) gelden de eisen die gesteld worden aan het bachelor-niveau van kwalificatie. Dit houdt in dat hij gevorderde kennis en kunde heeft betreffende het curriculum van het basisonderwijs, de vakdidactieken daarvan en de pedagogische theorieën en methodieken die relevant zijn voor zijn onderwijs. Op basis daarvan en ondersteund door gespecialiseerde handboeken en onderwijsmethododes kan hij:

- Zijn eigen onderwijs vormgeven, afstemmen op het niveau en de kenmerken van zijn leerlingen, uitvoeren, evalueren en bijstellen.
- Samenwerken met collega's in - en waar relevant ook buiten - de eigen instelling en zijn professionele handelen waar nodig afstemmen met hen.
- Bijdragen leveren aan onderwijskundige ontwikkelingen door het raadplegen van bronnen, het inbrengen van informatie en kritische bijdragen aan oordeelsvorming en het oplossen van praktijkproblemen.
- Meewerken aan praktijkgericht onderzoek ten behoeve van onderwijsontwikkelingen en gebruikmaken van nieuwe kennis en inzichten uit onderzoek die praktijkgericht zijn uitgewerkt en beproefd.
- Zelfstandig vormgeven aan zijn professionele ontwikkeling.

Brede professionele basis voor het openbaar onderwijs: reflectie, samenwerking & ontwikkeling

Met gelijkwaardigheid en ontmoeting als uitgangspunt, streeft het openbaar onderwijs naar een pluriform personeelsbestand. Verschillen in het team worden gezien als kansen voor een rijke samenwerking. De leraar draagt bij aan de afstemming binnen zijn team en aan een gezamenlijke visie op het onderwijs en meer specifiek de identiteit van de openbare school. Het openbaar onderwijs stimuleert personeel, ouders en leerlingen om deel te nemen aan de besluitvorming binnen de school over doelstellingen en werkzaamheden. De leraar realiseert en ontwikkelt een betekenisvolle samenwerkingsrelatie, waarbij recht wordt gedaan aan eenieder.

De leraar creëert de voorwaarden die nodig zijn om de doelstellingen voortvloeiend uit de openbare visie van de school te realiseren. De leraar betreft leerlingen in de besluitvorming over de klassenorganisatie en onderkent invloeden van eigen ideeën en beslissingen op de groep. Hij geeft hierbinnen voldoende ruimte voor de culturele, maatschappelijke, levensbeschouwelijke, fysieke en mentale verschillen in zijn groep. De leraar reflecteert op de eigen opvattingen, bekwaamheden en beroepsidentiteit in relatie tot de openbare school en geeft zelf vorm aan de ontwikkeling hiervan.

De leraar bevordert de betrokkenheid van ouders bij de school. Hij legt verbindingen tussen de school en de omgeving en herkent en benut de daar aanwezige diversiteit. Hij verbindt het leren in de school met het leren buiten de school. De leraar stimuleert en initieert ontmoetingen tussen en samenwerking met mensen en instellingen in de omgeving van de school. Als de school een meer homogene populatie heeft, zoekt de school actief de ontmoeting op met mensen met andere culturele en/of levensbeschouwelijke achtergronden, om de leerlingen voor te bereiden op de dialoog in een pluriforme samenleving. De leraar zorgt er samen met anderen voor dat de school een ontmoetingsplaats is in en voor de wijk. Hierbij stimuleert hij de leerlingen om zorg te hebben voor en een actieve bijdrage te leveren aan hun (directe) omgeving.

Bekwaamheidseisen

Een leraar die bekwaam en gekwalificeerd is voor het openbaar onderwijs beschikt over de volgende kennis, houding en vaardigheden:

- A** laat zich in zijn waardebeoordeling leiden door de kernwaarden van het openbaar onderwijs, met daarbij de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, het VN-Kinderrechtenverdrag en de Nederlandse Grondwet als fundament;
- B** is zich bewust van de eigen sociaal-culturele, levensbeschouwelijke en etnische (en daarmee: waardengeladen) achtergrond en de invloed daarvan op zijn persoonlijkheid, houding en gedrag;
- C** kan eigen opvattingen en bekwaamheden die betrekking hebben op zijn eigen identiteit onderzoeken en ontwikkelen;
- D** is zich bewust van zijn eigen waarden en oordelen in relatie tot andere (levensbeschouwelijke, maatschappelijke en culturele) overtuigingen;
- E** kan hierover de dialoog aangaan met collega's, ouders en instellingen in de omgeving van de school;
- F** is zich bewust van verschillen in opvattingen, overtuigingen en culturele achtergronden bij collega's en weet hier vertrouwelijk en respectvol mee om te gaan;
- G** kan de eigen positie en mening verwoorden ten aanzien van levensbeschouwelijke opvattingen, hun doorwerking in het onderwijs en de plaats die de openbare school in de samenleving heeft;
- H** is in staat met collega's een gezamenlijke visie op de kernwaarden in de eigen openbare school te ontwikkelen en onderbouwen en deze naar buiten toe uit te stralen;
- I** is in staat de identiteit van de openbare school met collega's concreet te maken in activiteiten en werkwijzen;
- J** is bereid en in staat te reflecteren op de eigen beroepsidentiteit in relatie tot de identiteit van de werkplek;
- K** betreft organisaties/personen buiten de school bij het onderwijs;
- J** kan ontwikkelingen in de samenleving en in de directe omgeving van de school beoordelen in relatie tot de identiteit van de school en weet die met collega's bespreekbaar te maken.

5.2 Vakinhoudelijke bekwaamheid

Algemene definitie

Vakinhoudelijk bekwaam wil zeggen dat de leraar de inhoud van zijn onderwijs beheerst. Hij 'staat boven' de leerstof en kan die zo samenstellen, kiezen en/of bewerken dat zijn leerlingen die kunnen leren. De leraar kan vanuit zijn vakinhoudelijke expertise verbanden leggen met het dagelijks leven, met werk en met wetenschap en bijdragen aan de algemene vorming van zijn leerlingen. Hij houdt zijn vakkennis en -kunde actueel.

Vakinhoudelijke bekwaamheid in het openbaar onderwijs

De leraar heeft kennis van de inhoud van de vormingsgebieden levensbeschouwing, geestelijke stromingen en burgerschapsvorming en de positie hiervan binnen het openbaar onderwijs. Hij weet hier vanuit de kernwaarden gelijkwaardigheid, vrijheid en ontmoeting vorm aan te geven en bij te dragen aan de identiteitsontwikkeling van leerlingen. De leraar gaat uit van individuele verschillen in niveau, tempo, interesse, levensbeschouwelijke en culturele achtergrond en weet daar vakinhoudelijk op aan te sluiten en er actief gebruik van te maken, waarbij hij aansluit bij de belevingswereld van het kind.

Bekwaamheidseisen

Een leraar die vakinhoudelijk bekwaam is voor het openbaar onderwijs, beschikt over de volgende kennis, houding en vaardigheden:

- A** is zich bewust van de eigen sociaal-culturele, levensbeschouwelijke en etnische (en daarmee: waarden geladen) achtergrond en de invloed daarvan op zijn vakinhoudelijke bekwaamheid;
- B** heeft kennis van de positie en betekenis van het openbaar onderwijs in het Nederlandse onderwijsbestel, alsmede de positie van samenwerkingsscholen, en kent de belangrijke kenmerken van het openbaar onderwijs;
- C** heeft kennis van de vakken/vormingsgebieden levensbeschouwing, geestelijke stromingen en burgerschapsvorming, en is in staat om deze te implementeren met aandacht voor gelijkwaardigheid, vrijheid en ontmoeting;
- D** kan de visie op levensbeschouwelijk onderwijs verbinden met de praktijk van de openbare basisschool;

- E** kan het kennisgebied geestelijke stromingen zo vormgeven dat het de openbare identiteit ondersteunt;
- F** is in staat en bereid om tot onderlinge afstemming te komen met de docent vormingsonderwijs (voorheen godsdienstig / humanistisch vormingsonderwijs; G/HVO);
- G** is in staat om vanuit een kritisch-democratische houding aandacht te schenken aan burgerschapsvorming;
- H** heeft kennis van de levensbeschouwelijke ontwikkeling van kinderen;
- I** heeft kennis van de morele ontwikkeling van kinderen;
- J** herkent levensbeschouwelijke, filosofische en morele thema's en kan inspelen op dergelijke vraagstukken;
- K** kan leerlingen het verband laten zien tussen dergelijke vraagstukken, hun dagelijks leven en actuele ontwikkelingen in de samenleving.

5.3 Vakdidactische bekwaamheid

Algemene definitie

Vakdidactisch bekwaam wil zeggen dat de leraar de vakinhoud leerbaar maakt voor zijn leerlingen, in afstemming met zijn collega's en passend bij het onderwijskundige beleid van zijn school. Hij weet die vakinhoud te vertalen in leerplannen of leertrajecten. Hij doet dit met een professionele, ontwikkelingsgerichte werkwijze, waarin de volgende handelingselementen herkenbaar zijn:

- Hij brengt een duidelijke relatie aan tussen de leerdoelen, het niveau en de kenmerken van zijn leerlingen, de vakinhoud en de inzet van de verschillende methodieken en middelen.
- Bij de uitvoering van zijn onderwijs volgt hij de ontwikkeling van zijn leerlingen.
- Hij toetst en analyseert regelmatig en adequaat of de leerdoelen gerealiseerd worden en hoe dat gebeurt.
- Op basis van zijn analyse stelt hij zo nodig zijn onderwijs didactisch bij; zijn onderwijs gaat met de tijd mee.

Vakdidactische bekwaamheid in het openbaar onderwijs

De leraar maakt gebruik van verschillende didactische methodieken en middelen om de openbare identiteit concreet te maken in activiteiten en werkwijzen. Hij weet vanuit de kernwaarden gelijkwaardigheid, vrijheid en ontmoeting vorm te geven aan de vakken/vormingsgebieden levensbeschouwing, geestelijke stromingen en burgerschapsvorming, op een wijze die aansluit bij de ontwikkeling en beleavingswereld van zijn leerlingen. Hij kan deze vak- en vormingsgebieden geïntegreerd vormgeven. De leraar gaat uit van individuele verschillen in niveau, tempo, leerstijl, interesse, levensbeschouwelijke en culturele achtergrond en weet daar didactisch op aan te sluiten en er actief gebruik van te maken.

Bekwaamheidseisen

Een leraar die vakdidactisch bekwaam is voor het openbaar onderwijs, beschikt over de volgende kennis, houding en vaardigheden:

- A** is zich bewust van de eigen sociaal-culturele, levensbeschouwelijke en etnische (en daarmee: waarden geladen) achtergrond en de invloed daarvan op zijn vakdidactische bekwaamheid;
- B** is in staat zijn onderwijs aan te laten sluiten bij de verschillende fasen in morele en levensbeschouwelijke ontwikkeling;
- C** is in staat op een gevarieerde manier les te geven en daarbij actief gebruik te maken van de levensbeschouwelijke, maatschappelijke en culturele verschillen in de groep;
- D** organiseert activiteiten waarin kinderen zich verdiepen in overeenkomsten en verschillen tussen elkaar en waarin kinderen zich verdiepen in de achtergronden van de verschillen;
- E** is in staat om een gesprek over levensbeschouwelijke vragen te voeren met aandacht voor gelijkwaardigheid, vrijheid en ontmoeting;
- F** is in staat leerlingen te begeleiden bij betekenisvolle gebeurtenissen (zoals geboorte, dood, echtscheiding etc.), rekening houdend met de verschillende achtergronden van de leerlingen, waaronder levensbeschouwelijke en culturele;
- G** is in staat vieringen inhoud te geven met oog voor gelijkwaardigheid en ontmoeting;
- H** is in staat om die momenten te herkennen die de mogelijkheid bieden tot een levensbeschouwelijk gesprek;
- I** is in staat communicatie in de groep tot stand te brengen en te begeleiden die bijdraagt aan ontmoeting;
- J** past activiteiten en procedures toe waarbij kinderen actief en bewust oefenen met democratie en democratisch gedrag;

5.4 Pedagogische bekwaamheid

Algemene definitie

Pedagogische bekwaamheid wil zeggen dat de leraar met een professionele, ontwikkelingsgerichte werkwijze en in samenwerking met zijn collega's een veilig, ondersteunend en stimulerend leerklimaat voor zijn leerlingen kan realiseren. Hij volgt de ontwikkeling van zijn leerlingen in hun leren en gedrag en stemt daarop zijn handelen af. Hij draagt bij aan de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van zijn leerlingen. Hij kan zijn pedagogisch handelen afstemmen met zijn collega's en met anderen die voor de ontwikkeling van de leerling verantwoordelijk zijn. Deze uitspraak heeft een brede betekenis en impliceert ook de bijdrage van de leraar aan burgerschapsvorming en de ontwikkeling van de leerling tot een zelfstandige en verantwoordelijke volwassene. Ook in pedagogische zin blijft zijn onderwijs van deze tijd.

Pedagogische bekwaamheid in het openbaar onderwijs

De leraar gaat uit van gelijkwaardigheid, vrijheid en ontmoeting als kernwaarden. Hij laat zien dat een eigen kritisch oordeel tot stand komt door problemen te benaderen vanuit verschillende invalshoeken. De leraar stimuleert kinderen tot een kritisch-democratische houding. Hij zorgt ervoor dat leerlingen respectvol met elkaar omgaan, verantwoordelijkheid nemen voor elkaar, moreel gedrag oefenen en een eigen morele verantwoordelijkheid ontwikkelen. Hij leert hen omgaan met hun eigen vrijheid en de vrijheid van anderen.

De leraar is in staat om met sociaal-culturele, levensbeschouwelijke en etnische verschillen om te gaan op een respectvolle manier. Hij weet de communicatie over cultuur en levensbeschouwing te bevorderen, waarbij hij onderscheid aanbrengt tussen eigen en gedeelde waarden. Hij herkent en benut momenten waarin waardengerelateerde thema's zich voordoen. Hij schept binnen de groep een coöperatieve sfeer en weet van de groep een gemeenschap te maken waarin de kinderen op een respectvolle manier elkaars achtergronden kunnen verkennen en vragen stellen over elkaars sociaal-culturele, levensbeschouwelijke en etnische achtergronden. Hij is in staat om samen met de kinderen – vanuit gedeelde waarden – een democratische levensvorm op te bouwen.

Bekwaamheidseisen

Een leraar die pedagogisch bekwaam is voor het openbaar onderwijs, beschikt over de volgende kennis, houding en vaardigheden:

- A** is zich bewust van de eigen sociaal-culturele, levensbeschouwelijke en etnische (en daarmee: waarden geladen) achtergrond en de invloed daarvan op zijn pedagogisch handelen;
- B** gaat respectvol - vanuit de kernwaarden van het openbaar onderwijs - met kinderen om en begeleidt hen in hun sociale, morele en identiteitsontwikkeling;
- C** zorgt dat elk kind zich veilig voelt en de eigen gedachten en gevoelens durft te uiten en mag zijn wie hij is;
- D** geeft ruimte aan ieders mening, visie, opvattingen en overtuiging binnen de kaders van het openbaar onderwijs, vanuit het uitgangspunt dat iedere waarheid even waar is;
- E** kan aangeven welke verschillen er kunnen zijn in de communicatie tussen verschillende sociaal-culturele, levensbeschouwelijke en etnische groepen en hoe interculturele communicatie verloopt;
- F** leert leerlingen kritisch te kijken naar zichzelf en de eigen opvattingen, en anderen en hun opvattingen;
- G** leeft voor en laat de kinderen ervaren dat verschillen vanzelfsprekend zijn. Hij stimuleert de kinderen zich te verdiepen in elkaars verschillende (levensbeschouwelijke) achtergronden en deze te respecteren;
- H** leeft voor en laat de kinderen ervaren dat het feit dat iedereen verschillend is waardevol is;
- I** leeft voor en laat de kinderen ervaren dat het belangrijk is vragen te stellen vanuit verschillende invalshoeken bij wat er gebeurt en wat mensen zeggen (en schrijven) en op basis van deze vragen en antwoorden tot een eigen afgewogen oordeel te komen;
- J** past technieken en methodieken toe waardoor kinderen op actief pluriforme wijze oefenen met moreel gedrag en morele oordeelsvorming;
- K** stimuleert bij leerlingen een actief vragende houding, en het stellen van levensbeschouwelijke en filosofische vragen;
- L** leeft voor en laat kinderen ervaren dat democratie iets is dat ontstaat door samen de regels te bepalen, door samen verantwoordelijk te zijn;
- M** stimuleert leerlingen om zorg te hebben voor en een actieve bijdrage te leveren aan hun omgeving;
- N** kiest organisatievormen waarin ruimte is voor eigen initiatieven en keuzes van leerlingen.

VOS/ABB zet zich in voor optimale omstandigheden in het openbaar en algemeen toegankelijk onderwijs. De openbare en algemeen toegankelijke school gaat uit van de democratische normen en waarden die in de maatschappij leven. Voor VOS/ABB staat het onderwijs niet op zichzelf, maar is het onlosmakelijk verbonden met alle onderdelen van de samenleving. Zie ook www.vosabb.nl